

ζαντινὲς ἐκκλησιᾶς δὲ μείνανε σήμερα παρὰ δύο καὶ μονάχες. Ὅσο ἀνέβαιναν οἱ τιμὲς τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου, τόσο κατέβαιναν οἱ Πατριαρχάδες, ἀπὸ τὸ νὰ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων στῆς «Παμμακαρίστου», ἀπὸ τῆς «Παμμακαρίστου» στοῦ ἁγίου Δημητρίου καὶ ἀπὸ κεῖ στὸ σκοτεινὸ καὶ δουλόπρεπο ἐκκλησίῳ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐκεῖ πού λειτουργεῖ ἀκόμα ὡς τὰ σήμερα ὁ πνευματικὸς ὁ πατέρας τῆς Ρωμιοσύνης, καὶ πλερώνει γιὰ τὶς ἀμαρτίες τῶν προκατόχων του.

Πήγαινε ὁ τυραννισμένος λαὸς στὴν ἐκκλησίᾳ μὲ περπάτημα φοβισμένο καὶ μὲ σκυφτὸ κορμὶ νὰ βρῇ παρηγοριὰ καὶ ἐλπίδα, καὶ ἔβρισκε ὅση ἐλπίδα καὶ παρηγοριὰ μπορούσαν νὰ τοῦ δώσουνε λόγια πού δὲν καλόνιωθε, καὶ αὐτὰ ροδανισμένα, μισοφαγωμένα τρεχῶτα καὶ ἀδιάντροπα, καθὼς θυμούμαστε δὲ καὶ ἀπὸ μερικὰ χτεσινὰ μας, καὶ καθὼς κατὰ κακὴ μας τύχη βλέπουμε ἀπὸ ξένες περιγραφές τῶν καιρῶν μας ἐκείνων.

Ἦρθε ὁ Κύριλλος ὁ Λούκαρις, ὁ θεόσταλτος καὶ ὁ θεοφώτιστος, καὶ ἔφεξε μιὰ στιγμὴ ὁ τόπος. Ἐλεγε μιὰ στιγμὴ πὼς ὁ δέκατος ἑβδομος αἰώνας ἐγκαινιάζει καινούρια καὶ φωτεινότερη ἐποχὴ. Τὸ τυπογραφεῖο ὡς τόσο πού σύστησε, τοῦ τὸ κατὰστρεψαν οἱ Ἰησουῖτες. Τάπλοποιημένο τοῦ τὸ Βαγγέλιο μῆτε τὸ διάβασαν. Τοὺς εἶδαμε τοὺς ἀγῶνες του καὶ τὶς ἀγωνίες του. Ἄλλος τέτοιος δὲν ξανάηθε πιά ἀπὸ τότες. Ἦρθαν βελτιστοὶ Δασκάλοι καὶ καταπιαστήκανε νὰ γιατρέψουνε τὴν ἐθνικὴ τὴ γάγγραι, νὰ μὲ φιλοσοφίης. Ἦρθε ἄλλος Κύριλλος, ὁ Πέμτος, ἕνα αἰὼνα κατόπι, καὶ σύστησε εἶδος Λύκειο στ' Ἅγιο Ὅρος, αἶον δυστυχῶς τοῖς Γραικοῖς οὐδέπω ἐφάνη. Διορίστηκε ἐκεῖ ὁ Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις καὶ δίδαξε πέντε χρόνια, τί θαρρεῖτε, Λογικὴ, Μεταφυσικὴ, Ρητορικὴ, Θεολογία. Τὰ ἴδια τὰ πηλιά τ' Ἀθηναῖκα τῆς ἐποχῆς τοῦ Σύλλα. Καταλληλότερα μαθήματα γιὰ νὰ μὲν τυφλὸ καὶ τὸ ἔθνος καὶ ὁ κληρὸς, τυφλὸ ἀπὸ τὰ κοινὰ στοιχεῖα τοῦ ἀνθρωπίνου πού τοὺς χρειαζόντανε, δὲν μπορούσαν νὰ διαλέξουνε. Δὲν τοὺς καλοῦσαν ὡς τόσο αὐτὰ τοὺς Ἀγιοῦτες Καλόγερους. Τὸν ζούλεψαν τὸν Εὐγένιο. Ἀντὶς νὰ τὸ χαίρουνται πού δὲν παύσαν οἱ δασκάλοι νὰ νομίζουσαν τοῦ λαοῦ τὰ μάτια, τοὺς κατὰ τρεζάν. Ἐκλείσε λοιπὸν τὸ Λύκειο, καὶ ἔμεινε τ' Ἅγιο Ὅρος στὴν καλογέρων τὴν κατοχὴ.

Δὲν εἶναι μονάχῃ αὐτὸς ὁ κατατρεγμένος πού μας δείχνει τὴν κατάστασι τότες. Ἰσα ἴσα στὴν ἐποχὴ

τοῦ Πέμτου τοῦ Κύριλλου, τοῦ ἰδρυτῆ τῆς Ἀγιοῦ-τικῆς Ἀκαδημίας, στὴν ἐποχὴ πού ἐπαίρναν καὶ ἐδιναν τὰ γράμματα καὶ οἱ σοφίαι, ὅχι μόνον διπλασιάστηκε τὸ κοινὸ χρέος, ἀπὸ πεντακόσια πούγγια σὲ χίλια, παρὰ καθιερώθηκε καὶ καινούριος χρονιάτικος πατριαρχικὸς φόρος, τὸ μουκαρέμι.

Μιὰ καὶ ξανάρχισε ὁ δασκαλισμὸς νὰ δουλεύη, ἡ θεωρητικὴ, ἡ σοφιστικὴ, ἡ ἀπραγμὴ κρᾶσι τοῦ ρωμαϊκοῦ σκαριῦ δὲν μπορούσε νὰ τὸν ξετινάξῃ ἀποπάνω της. Ἐρχεται λοιπὸν ὁ Σεραφεῖμ ὁ Δεύτερος, φέρνει τὸν Εὐγένιο ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη, καὶ τὸν ἐδιορίζει νὰ διδάσκῃ ἀπ᾿ ἅσαν ἐπιστήμην καὶ μάθησιν· μαζὶ μ' ἄλλους τρεῖς «διδασκάλους». Ἀκούστε τί λέει ὁ ἐγκωμιστής του, μὴν τύχη καὶ δὲν τὸ πιστέψετε πὼς εἶταν τοῦ Σύλλα οἱ καιροὶ καὶ ξανάηθαν. «Ὅστε τὴν παροιμίαν τοῦ Φαναρίου Ἀθηνόπολιν κατεστήσατο. Ἐκεῖ γὰρ Εὐγένιος ἦν τότε θεολογῶν, ἐκεῖ Δωρόθεος φιλοσοφῶν, ἐκεῖ ρητορῶν Κριτίας, ἐκεῖ Ἀνκίας τὰς ρητορικὰς τέχνας διδάσκων». Ἀφερμ, Ἀφερμ! Ὁ φῶναζε τότες ὁ Σεχιουλίσλαμης τραβώντας τὰ γένεια του.

Ἦρθαν κατόπι καὶ ἄλλα παιδευτικὰ κινήματα, μερικὰ κάπως ὠφέλιμα καὶ σωτήρια, τὰ πλεονεκτήματα καὶ ἀνωφέλευτα, καὶ μάλιστα βλαβερά. Τὰ ραδιάζει καὶ αὐτὰ ὁ ἱστορικὸς μας ἀπάνω στὸν ἐνθουσιασμό του, καὶ κτεβαίνει ὡς τὸ δέκατο ἔνατο τὸν αἰῶνα. Προτιμοῦμε ὅμως νὰ μὴν τὰ γυμνάζουμε αὐτὰ παρὰ σὰν ἐρῆνι ὥρα νὰ μελετηθῶναι τὰ αἶτια πού ἐφεραν τοῦ δέκατου ἔνατου αἰῶνα τὶς ἀλλαγές. Ὅσα ἀναφέραμε ἐδῶ σῶνουμε γιὰ νὰ μὲς δείξουνε μὲ τί ἀκατανόητα γιατροσόφια παύσαν νὰ γειάνουν τὸ χτικισμὸν, τὸν ἀποσταμένο καὶ τὸν ταπεινωμένο λαὸ μας ὅλοι τοὺς, ἐξὸν ἑνὸς καὶ μονάχως, ὁ Λούκαρις.

ΡΕΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

Η ΛΑΓΓΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

εἶναι ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ γιὰ τὸ λαὸ καὶ δέχεται καταθέσεις ἀπὸ μιὰ δραχμὴ καὶ ἄπάνω.

Σοῦ πλερώνει τόκο 4 1/2 % καὶ σοῦ δίνει πίσω τὰ χρήματά σου ὅποτε θελήσεις εἴτε ὅλα εἴτε μέρος ἀπ' αὐτά.

ΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΤΟΥ ΒΙΡΓΙΛΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Τῆς γῆς τὸ δούλεμα ὡς ἐδῶ καὶ τοῦρανοῦ τὰ στέρια·
Καὶ τώρα, Βάκχε, πάλιν ἐσὲ καὶ τὰ βεργὰ τοῦ λόγγου
Ἀντάμα σου καὶ τῆς ἐλῆας, πού ἀξάνει ὀκνά, τὸ σῶν,
Ἐλα, ὦ Ἀθηναῖε πατέρα, ἐδῶ — ἐδῶ ποῦνε τὰ πάντα
Γιομάτα ἀπὸ χαρίσματα δικά σου, πού γιὰ σένα
Ὁ κάμπος τὸ χιόπωρο σταφύλια φορτωμένος
Ἀνθεῖ, καὶ ἀφρίζει στοὺς ληνοὺς τοὺς ἐξέχλους ὁ

[τρίτος —

Ἐλα, ὦ Ἀθηναῖε πατέρα, ἐδῶ, στὸ νέον τὸ μούστο βούτα
Μαζὶ μου τὰ γυμνά μνηστῆρα, σὺ βγάλες τοὺς κοθόβρους.
Καὶ πρῶτο ἀπ' ὅλα στὸν πλάσμο τῶν δέντρων

[εἶναι ἡ Φύσις

Πολύτροπη· τί μερικὰ, χωρὶς νὰ τὰναγκάζει
Κανέναν, ἀπὸ λόγους τοὺς γεννιῶνται καὶ σκεπάζουν
Τοὺς κάμπους καὶ τὰ φειδωτὰ ποτάμια, σὰ νὰ ποῦμε:
Οἱ τρυφεροὶ οἱ παλιουριεῖς, τὰ λυγρὰ τὰ σπάρτυ,
Οἱ λεῦκες καὶ ἀσπρογάλατες λιεῖς, πού οἱ φυλλο-
[σιεῖ τους

Λαλοῦν. Καὶ πάλι μερικὰ σὰν πέσει σπόρος χάμον·
Φυτρώνουν, ὅπως οἱ ψηλὲς οἱ καστανιὲς καὶ ὁ πρῖνος,
Πού γιὰ τὸ Δία τῶν ροιμανῶν φυλλομανᾶ μεγάλος
Ἦ καὶ τὰ δέντρα πού οἱ Γραικοὶ στοχάζονται μαντεῖα.
Κι' ἄλλε καθὼς οἱ κερασιεῖς, ἢ καὶ ὁ φτελῆς, λογγάρε
Πετοῦν ἀπὸ τὴ ρίζα τοὺς πυκνότερο· στὸν ἴσκιον
Τὸν ἀπλωτὸ τῆς μάνας τῆς τραναίνει ἡ δαφνοπούλα.
Ἐδῶκε ἡ φύσις στὴν ἀρχὴ τοὺς τρόπους τούτους μόνο
Καὶ προσιεῖ μ' αὐτοῦς κάθε λογῆς ροιμάνι,
Κάθε λογῆς χαμόδεντρο καὶ τὰ γασμένα δάση.
Μὰ εἰρήνη προουδεύεται ἡ ἴδια ἡ πράξις καὶ ἄλλους:
Τοῦτος φρενὴ ἀπὸ τύπαλὸ τὸ σῶμα τῶν μαντράδων
Ἐσκέλλει καὶ ποθόνει τὰ σ' ἀλάνια· μὲ τὸ χῶμα
Σκεπάζει ἐκείνος τοὺς κορμούς, ἢ καὶ τετρασπασμένα
Παλούκια, καὶ ἀπὸ μυτερὸ σκληρόξυλον πασσάλους.
Καμπόσα δέντρα καρτεροῦν στὸν τόπον τοὺς νὰ κάμουν
Ζωντανέμενες φυταλιεῖς, καὶ τῶν καταβολάδων
Οἱ ζαβωσιεῖς μὲ χῶματα νὰ πλακωθοῦν. Καμπόσα
Τὲς ρίζες δὲ χρειαζόνται, καὶ ἐγγονιστὰ ὁ κλαδοῦχος
Πάλι στὴ γῆς τὰ ἐκλῶνα μπιστεύεται καὶ ρίζα —
Ὡ τὸ παράξενο ἄκουσμα — λήϊτον ξεπετάζει,
Ὅταν σκιστεῖ ὁ κορυοῦπαλος, τὰ πόδερο τὸ ξύλον.
Καὶ θεὸς νὰ ἰδοῦμε τὸ συγρὸ στοὺς κλάδους ἐνοῦ δέντρου
Ἀζήμωτα νὰ γένονται κλαδιά ἄλλονοῦ, νὰ βγαίνουν
Στὲς ἀλλαγμένες ἀγλαδιεῖς τὰ κεντρωμένα μῆλα,

ΓΙΑ ἝΝΑ ἌΛΛΟ ΔΡΑΜΑ ΚΑΙ ΜΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ*)

Εἶναι μοιραῖο, φυσικὸ ἢ ἐξέλιξι σὲ κάθε κοινω-
νία καὶ τέχνη νὰ νύνηται συνήθως μ' ἐπίφραση ξενό-
τροπη. Ὁ Ξενοπούλος, πού τὴν ἀναθεματίζει τώρα,
στὰ νιάτα του ἀκουσε. Ἰερρῶ, κατηγορίες ὅμοιες·
αὐτὸς ἔμπασε ἀπὸ τὴ Γαλλίᾳ τὸ ἀστικὸν ρομάντισον. Τὶς
ἀκούσαν καὶ ἄλλοι μεγαλήτεροι πού σὲ φιλολογίης ἐξέ-
νες. Ἡ αἰσθητικὴ καὶ αὐτὴ δὲν πέφτει ἀπὸ τὰ σύμφρα·
οἱ κοινωνικὲς συνθήκες τὴν προσδιορίζουν καὶ εἶναι
στενὰ δεμένη μὲ τὰ ἐνστικτὰ τῆς τάξης μας. Μὲ τὰ-
στικὰ του τέτια καὶ ὁ Ξενοπούλος καταδικάζει σήμερα
μιὰ τάση ἐπαναστατικὴ. πού σημαδεύεται στὸ νεαρό
μας δράμα. Γιὰ τοῦτο μὲς θυμίζει τὸ Ραμὰ. Ὁ ἕνας
στὴν αἰσθητικὴ, ὁ ἄλλος στὴν κοινωνιολογία, ἐκπρο-
σωποῦν καὶ οἱ δύο τοὺς τὴν ἀντίδραση. Σμίγουν στὴ

*) Ἡ ἀρχὴ τοῦ στοῦ περιεμένου φύλλου.

σκέψη, ἀκόμα καὶ στὰ ἴδια λόγια. Ὁ Ραμὰς ἦταν ὁ
πρῶτος, πού σήκωσε φωνὴ ἐναντίον τοῦ Σκληροῦ καὶ
μὴ ἀπ' αὐτῆς ἐνστάσεις του γιὰ τὸ βιβλίο τοῦ τελευταίου,
πού κίνησε τὴν κοινωνικὴ συζήτηση στὶς στήλες τοῦ
«Νουμὰ», ἦταν πὼς αὐτὸ δὲν ἔχει τοπικὸ χαραχτήρα.
«Τὸ τοπικὸ χρώμα τῶν «Ἀλυσίδων» εἶναι ἀπατη-
λὸν» λέει καὶ ὁ Ξενοπούλος, ξένα δαιμόνια πὼς εἰσά-
γουν κατηγοροῦνται καὶ τὰ δύο ἀπὸ τοὺς δύο. «Χρή-
σιμη φτώχεια, προλετάρια, ἐργάτες δὲν ἔχουμε στὸν
τόπο μας», κότεται καὶ σκίζεται ὁ συγγραφέας τῶν
«Παλιῶν καὶ τῶν Καινῶν», «στὸ ρωμὸν συνείδησι
δὲ θὰ ξυπνήσῃ ἴσως ποτὲ», χρησιμοδοτεῖ ὁ κριτικὸς
τῶν «Ἀθηνῶν» καὶ «Παναθηναίων». Μήνας δὲν πρό-
φτασε νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ διαδεδομένο τοῦ πρώτου καὶ
χω μ' ἑμπερὰ μὴ ἐφημερίδα μὲ πρόγραμμα σοσια-
λιστικὸ ἐλοκάθαρο. Βγαίνει στὸ Βόλο καὶ «Ἐργάτης»
λέγεται. Δὲν τὴ βγάδουν δημοτικιστὲς γνωστοί, φα-
νατικοί, καὶ ὡς τόσο εἶναι γραμμένη στὴ γλῶσσα τοῦ
λαοῦ. «Ἄμα οἱ προλετάρια ἀναλάβουν τὸν ἀγῶνα θὰ
μεταχειριστοῦν τὴ ζωντανὴ γλῶσσα» ἔλεγε τὸ βιβλίο
τοῦ Σκληροῦ, πού γιὰ τὸ Ραμὰ δὲν εἶχε τοπικὸ χαρα-
χτήρα. Τὸ βιβλίο αὐτὸ νάμπασε τάχα τοὺς ἐργάτες
στὸ Βόλο, πού παρουσιάζονται ὡς ἀνεξάρτητη κοινω-
νικὴ τάξι ἐτοιμὴ νὰ πολεμήσῃ τὴν κυρίαρχη πλουτο-

κρατία. Αὐτὸ τὸ ξύπνημα τῆς ἐργατικῆς τοῦ Βόλου,
δὲν εἶναι ξύπνημα συνείδησης τοῦ ρωμιοῦ ὡς ἀτό-
μου καὶ ὡς μέλους κοινωνίας, πού ὁ Ξενοπούλος τὸν
καταδικάσει σὲ αἰώνιον ὕπνο; Πού βρίσκονται τὰ
προσδοκτικὰ, τὰ ριζοσπαστικὰ στοιχεῖα στὴν Ἑλλά-
δα; ρωτᾷ ὁ Ραμὰς μὲ κάποιον ξάφνημα. Νὰ καὶ ἄ-
κου τὰ, ἡ φωνὴ τοῦ σῶς τὸ λέει πού βρίσκονται. Στα-
θῆτε, περιμένετε καὶ ἀκούτε σὲ λιγάκι τί θὰ ξυπνήσῃ
καὶ στὸν Πειραιᾶ, στὴν Πάτρα, ἐκπαρτήρη στὴν Ἀ-
ρισσα, στὴ Σύρα, στὴν Ἀργολίδα καὶ ἄλλοι καὶ ἄλλοι.
Τὶς «Ἀλυσίδες» τὶς χειροκρότησαν οἱ φοιτητὲς στὸ
θέατρο, ἀνὰ γελιέμαι, αὐτοὶ πού παραπρόπερσι ἐκαι-
γαν τὰ προγράμματα τῆς μισομαλλιαρῆς μετὰφρασης
τῆς Ὁρέστειας. Σταθῆτε, περιμένετε καὶ βλέπετε σὲ
τί εἶναι ἄξιοι οἱ φοιτητὲς νὰ μεταμορφωθοῦν ἀπὸ μιὰ
ἐξέλιξι καὶ ἀνὰ ἐυγενέστερο καὶ γενναϊότερο μέ-
ρος τῶν δὲν κατέβη στὸν ἀγῶνα. Σταθῆτε, περιμέ-
νετε κάμποσα χρόνια καὶ βλέπετε ἀνὰ οἱ Ἀστροῦλες
δὲ μιλᾶν γιὰ τὴν Ἀλγίαια, γιὰ τὰ γυναικίαια δικαίω-
ματα καὶ στὶς πλατείαις. Πὼς μίλησε στοὺς φοιτητὲς
ἐδῶ καὶ ἕνα αἰὼνα ὁ Φίχτε, ἀκούς Ραμὰ. Πὼς τοὺς
μιλάει ὁ Χατζηδάκης σήμερα σ' εἶχα καλὸ νὰ φαν-
ταστήσῃ, ἀνὰ ἴσους, γιὰ νὰ γένῃς ὁ ἀναμορφωτὴς τοῦ
ἐθνικοῦ, ὅπως ἔχῃς πῆλο καὶ σοῦ τὸν ἐκτιμῶ. Κάθε

του «Νουμά» για ένα έργο στερεωμένο από κάθε καλλιτεχνική αξία. «Αν φοβήθηκες, όπως λείει, τα κοινωνικά του αποτελέσματα, οι φόβοι του εΐτανε μάταιοι. Γιατί ένα έργο χωρίς αξία, δεν μπορεί νάχη καμμιά συναισθηματική επιρροή στο κοινό και επομένως κανένα αποτέλεσμα, παρά το αποτέλεσμα της άσχημιάς του, που διαβατική θάνα και αυτή. «Αν πάλι τώκαμε από φιλική συγκαταβαση, τον παρακαλώ να μου τή για να τον ευχαριστήσω.

Στο δεύτερο άρθρο του Βασιλικού δέ μου πέφτει λόγος βέβαια νάπαντήσω. Θά εΐτανε άστυίο να κάνω εγώ την καλλιτεχνική άπολογία του έργου μου. Θέλω όμως να κάνω την άπολογία του ήρωά μου, τόσο παρεξηγημένου και τόσο συκοφαντημένου άπ' τον κριτικό του. «Οχι. Δεν είναι ένας ταπεινός πλουτολάτρης ο Μάρθας. Ο φίλος του ο Μάρκος, μιλώντας στην Α'. πράξη, δίνει το χαρακτηρισμό της προτητερινής του ζωής, άφου στο δράμα δεν μπορούσε βέβαια να περάση όλη ή βιογραφία του ήρωα. Αύτος με χίλιους άγώνες άνάστησε το σπύτι του από μικρό παιδί, παλαίοντας με τη Μοίρα που τον κατάρτεχε, και προσπαθώντας να πλάθη γύρω του μια άτμοσφαιρα χαρής για τους άγαπημένους του. «Αύτος οικοδομεί τη ζωή σ' ένα σχέδιο όμορφιάς και καλοσύνης,» λείει ο φίλος του. Κ' ύστερα ύταν έρωτεύεται με τη Μίνα — ένα πλάσμα ρομαντικό που ζή απόξω άπ' τη ζωή, σε μια πλαστή άτμοσφαιρα εύτυχίας—την άρπάζει άπ' το πατρικό της σπύτι και τη φέρνει σ' ένα γελαστό άκρογιάλι, τη στιγμή που ή δυστυχία παραμονεύει για να σβύση τόνειρό της. Γίνεται φρουρός του όνειρου της. Κι' άπ' τη στιγμή εκείνη δέχεται αύτος όλα τα χτυπήματα της Μοίρας, κρύβοντας κάτω από ένα τραγικό γέλιο όλη τη φρίκη της αλήθειας. «Η Μίνα μένει πάντα έξω άπ' τη ζωή, ζή με τόνειρό της, είναι εύτυχισμένη. Οι άτυχίες πλακόνουν ή μια ύστερ' άπ' την άλλη. Πιεθαίνει ο πατέρας της, που πάντα είχε το φόβο ή Μίνα πως το καμμάκι της μπορούσε να του φέρη το θάνατο. Φθισική ή άξαδέρφη της, που ξέρει πως της πήρε τον άγαπητικό της. «Η φτώχεια τους παραμονέβει πάλι. «Οι αύτά όμως υπάρχουνε μόνο για τον Παύλο. Για τη Μίνα είναι σαν να μην είναι. Χρειάζεται πολύς άλτρουϊσμός και πέλαιος άγάπης, να κρύβη μέσα του κανένας ένα τόσο μεγάλο πόνο και να μη τον μοιράζεται με τους άγαπημένους του και να παίζη μια κωμωδία εύτυχίας στις τραγικώτερες στιγμές. Κι' αυτό κάνει ή

«ταπεινός και δειλός» ήρωάς μου. Και μαζί μ' όλ' αυτά να βλέπη γκρεμισμένο ένα καλλιτεχνικό ιδανικό, που του αφιέρωσε τα καλήτερα χρόνια της ζωής του. «Ο κριτικός μου έσπρωξε κι' ως εδώ ακόμα τη παρεξήγησή του. Το κράχ που έγινε αίτία να ματαιωθή ή πραγματοποίηση του σχεδίου του Μάρθα, του ταραίζει τα νεύρα. Μά ο Μάρθας δεν εΐτανε ένας έργολάβος που περίμενε να πλουτίση άπ' το σχέδιό του. Εΐτανε ο άρχιτέχτονας που ήθελε να ιδή ύψωμένο στο φώς το πλάσμα της ψυχής του, όπως θά ήθελε ο μουσικός να ιδή το έργο του έκτελεσμένο από μια τέλειαν ορχήστρα. Κι' όλα του τα γκρεμίζει ή Μοίρα. Και μέσα στη τραγικώτερη στιγμή βλέπει την άγάπη του να πλέη σ' ένα πέλαγο εύτυχίας και να σκορπάη γύρω τη χαρά της σε λουλούδια και σε τραγούδια. Και είναι τούτη ή στιγμή που πρέπει να της ξεσκαπάση όλη τη μαυρίλα της πραγματικότητας. Δέ θά το κάνει ποτέ. Μια διέξοδος του μένει. Να την πάρη, να φύγη μακριά, κάπου μακριά, σαν ένας κυνηγημένος, που ζητάει άσυλο, τρέχοντας και μη ξέροντας που πάει. «Η φανταστική κληρονομιά του τρελλού πεθερού του, του δίνει τα μέσα για να το κάνει. Δέ χαιρέτα πως θά κληρονομήση, ένας ποιητής αύτός, τα χρήματα του πεθερού του. Χαίρεται γιατί τα χρήματα αυτά, σε τέτοια στιγμή, είναι μια δύναμη, μια δύναμη που θά του εύκολύνη τη φυγή του, μακριά άπ' την πραγματικότητα, που θά του δώση τα μέσα να διατηρήση ανέγγιχτη την εύτυχία της Μίνας του. Τίποτ' άλλο δέ βλέπει άπ' αυτό. Κ' έρχεται τώρα, σά γέλιο της Μοίρας, ή στερνή άποκάλυψη. Και μέσα σ' ένα τραγικό παραλήρημα, κλείνονται μέσα στα στήθια του όλα τα φίδια της συμφοράς, μοναχος αύτός δυστυχισμένος, μέσα στα γέλια, στους χορούς, στα τραγούδια, φαντάζεται το σχέδιο του λυτρωμού. «Αρχιτέχτονας της ζωής, γίνεται άρχιτέχτονας του θανάτου. Δεν είναι άστυίο, σε μια προάσθηση, στη σκηνή του καναρινιού; «Αποφασίζει να πνιγί μαζί με την άγάπη του. Τ' είναι ο θάνατος; Μια στιγμή. «Ως την τελευταία αύτη στιγμή ή Μίνα ζή μέσα σ' όνειρό της. Τρέχει να πεθάνη με το γέλιο της εύτυχίας. «Απ' το ένα όνειρο θά περάση στο άλλο. «Αμποτε καθένος μας έτσι να πεθάνη σε μια στιγμή υπέρτατης εύτυχίας. Ποιός δέ ζήτησε το θάνατο σ' ένα μεθύσι χαρής; Κ' ή άγάπη που σκοτώνει έτσι δεν είναι ή υπέρτατη άγάπη;

«Έτσι νομίζει ο Μάρθας πως νικάει την Είμαρ-

μένη, βάζοντας στερνό του όπλο τ' όνειρο μπροστά στην πραγματικότητα. Κι' αύτός ο πόλεμος του ανθρώπου με τη Μοίρα στάθηκε πάντα το μεγαλύτερο κίνητρο της ψυχής του τεχνίτη. Γιατί τραγικώτερη άπ' την τυραννία του κεφαλαίου, που πολεμάει ο φίλος μου ο Βασιλικός, στάθηκε πάντα με τη μυστική και άκατάλυτη δύναμή της, ή τυραννία της Μοίρας. Ποιός ξέρει! Ίσως το κεφάλαιο, σε μια Πολιτεία, που όνειρεύεται ή σοσιαλιστικός στρατός, νικηθή μια μέρα. Μά ποιός θά νικήση τη Μοίρα; Ποιός θά καταργήση τη σκληρήν άνισότητα που έκείνη δημιουργεί ανάμεσά μας; Ποιός θά μοιράση σε ίσια μερίδια το κεφάλαιο της όμορφιάς, της υγείας, της δύναμης, του πνεύματος, της άγιάτης, των περιστοιχειών, της θέσης του ανθρώπου κάτω άπ' τον ήλιο και το κλίμα; Γι' αυτό μέσα στην Πολιτεία που όνειρεύεται ο Βασιλικός με τόσοι άλλους άξιους πολεμιστάδες, ή Τέχνη που σήμερα γυρεύει, θά πεθάνη από έναν φυσικό μαρσάμο. Και τάγγονια του καλού μου φίλου, ζητώντας μια παρηγοριά στην τέχνη, θά ξαναγυρίσουν στο Σοφοκλή και στο Σαιξπηρό, γιατί πάντα θά ζή ο Οιδίποδας και πάντα θά ζή ο Βασιλέας Λήρ.

Έτσι τελευταίον βλέπω εγώ το δράμα μου σαν ξένος τώρα, έτσι το είδανε και μερικοί άλλοι που μου κάμαν τη τιμή ((Ciuti, Lebesgue) να βρύνε στη τρίτη του πράξη μια πνοη άρχαίας τραγωδίας. Τώρα το έργο μου αυτό μου είναι πικ άδικόφορο. Έξη μήνες περάσανε άπ' τη παράσταση του κι' άκόμα συζητιέται. Είναι άρεκτό για να βρεθή κανένας κι' ο ίδιος ένα έργο του. Ύστερα κάθε τεχνίτης, που τραβάει το δρόμο του, είπε κάποιος, πως μοιάζει με το φίδι, που αφιόνοντας πίσω του το παλιό πουκάμισό του, ντύνεται το καινούργιο του, κ' ενώ ή κριτική τον γυρεύει στο παλιό του άμώμα, κινείται και βρίσκειται μακριά της. Την άρνω κ' ήρωα μου κλειστρούεται με να παλιό πουκάμισο και τρέβω το δρόμο μου.

Ένα πράμα ως τόσο με παρηγορεί για τη τόσο άμείλιχτη επίθεση του φίλου μου. Ο Βασιλικός δεν είναι ή μοναδικός άμείλιχτος αντιπρόσωπος της σοσιαλιστικής κριτικής. Σ' άλλους συναδέρφους του δέ βρήκανε χάρη ούτε οι άρχαίοι τραγικοί. Τελευταία μάλιστα μου πέσε στα χέρια ή κριτική του Ernest Crosby που βάλθηκε να εξευτελίση το Σαιξπηρό. «Απ' τον καιρό του Βολταίρου ο μεγάλος ποιητής δεν είχαν άκούσει τέτοιο κκτη-

Ο Ταγκόπουλος δεν το πιστεύω να το σκέφτηκε μόνο το ένστικτό του τον ώδήγησε που να γυρέψη για να βρη ή να πλάση μια ψυχή γενναία, εύγενική, μια χειραφετημένη. Η τέχνη του μπορεί να ύστέρησε να της τυπώση τη σφραγίδα της ζωής βαθύτερα, να σβύση από την έντύπωση κάθε άχνάρι άπιθανότητας. Γι' αύτά ο καιρός δεν ήρθε δυστυχώς ακόμα στην Ελλάδα και όχι για το ζύπνυμα της συνείδησης. Μες την ψυχή ενός ποιητή αν αύτή ζύπνησε, με φτάνει έμένα. Θεότητες από τα σύγνεφα ή από τους Όλυμπους δεν έμπνέουν τους ποιητές κρυφή είν' ή ανταπόκρισή τους με το γύραθέ τους.

*

Όταν άνοίγω ένα από τα πρώτα δράματα του Λέσσιγκ, τη «Μίς Σάρα Σάμψον», την πρώτη δοκιμή άστικής τραγωδίας στη Γερμανία, και σκουντάβω στο άψυχολόγητο, στο άπίθανό της κ' ή πλήξη μ' άκολουθεί από μια σκηνή στην άλλη κ' ή δράση σέρνεται βαρειά με κόπο φτάνοντας λίγες στιγμές σε κάποιο ύψος, τόμολογώ πως δυσκολεύομαι να πιστέψω στην επίδραση, που έκαμε στην εποχή της. Κομμένη σε πρότυπα άγγλικά την κατηγορέσαν οι

ένάντιοι του Λέσσιγκ τότε. Δεν είχαν άδικο. «Οχι μόνο σε άγγλικά πρότυπα ήταν κομμένη, μά και την ύπόθεσή της ο ποιητής τη γύρεψε στην κοινωνία της Άγγλίας. Γιατί; Γιατί οι άστικές τάξεις στην εποχή του Λέσσιγκ μόνο στη χώρα αύτη είχαν φτάσει σε οικονομική και πολιτική ανεξαρτησία κι ο Λέσσιγκ ήταν ο πνευματικός πρόμαχος των τάξεων αυτών της Γερμανίας κι ο άγώνας της ζωής του ήταν να ζυπνήση σ' αυτές ένα αίσθημα ανεξαρτησίας. Βήμα κοινωνικό είδε τη σκηνή ο ποιητής το «Νάθαν» κι ως τέτοιο τη μεταχειρίστηκε όλη τη ζωή του. Αύθόρμητη και για την όμορφη μονάχα δέ στάθηκε ή ποιητική παραγωγή του τα δράματά του όλα είναι πλάσματα περισσότερο της σκέψης και τάρισουργημά του άκόμα, ή «Εμιλία Γαλόττι», ένα του όπλο στο βάρυν άγώνα. Σ' αυτό έφτασε ο πρωτόπαιρος πολεμιστής της «Σάρας Σάμψον» ύστερα από δυο σχεδόν δεκάδες χρόνια. Αν ο Ταγκόπουλος ή άλλος στο ρωμαϊκό θά φτάση με την εξέλιξη σε άνάλογο ύψος, αυτό ο χρόνος θά το δείξη. Η ιστορία μόνο μάς λείει πως παντού ή τέχνη για να φτάση στα ύψατα και στα μεγάλα, τα ζωντανά ιδανικά άγκάλιασε, τα καινούρια κινήγησε κι άκαρπα δέ μεταχειρίστηκε τη σκηνή για βήμα, για όργανο του κοινωνικού άγώνα

που άναπτύσσει τη ζωή. Κι' αν στην αρχή ψελλίζει μοναχά, θάρρη ή μέρα και να κελαδήση. Ναι. αν είναι πιο πολύ τέχνης ύποδήλωση, παρά σωστή και τέλεια τέχνη οι «Άλυσίδες» του Ταγκόπουλου, έχουν ως τόσο τη βαθειά κοινωνική τους σημασία για την εποχή μας. Δεν ξέρω αν θά ζήσουν ή θά πεθάνουν για το μέλλον. Τα θάνατα έργα τα γεννούν μόνο μεγάλες εποχές λαών (να έννοούμεσαστε) όχι μεγάλα κράτη, μά σταθμοί πολιτισμών κι άγώνες για την απόχτησή τους). Η καλή θέληση μόνο δέ φτάνει για τα μεγάλα έργα. Η πραγματικότητα συχνά εκδικιέται με καρικατούρες τους. Ένα έργο είναι ζωντανό, φτάνει να ζήση μια στιγμή της εποχής του, να σημαδέψη μες σ' αύτη σταθμό προόδου, κεντήματος, ζυπνήματος σε κάτι νέο, να δώση για τη ζωή κάποια καινούρια αξία. Κι' αύτή οι «Άλυσίδες» του Ταγκόπουλου τη δίνουν στον τόπο που γεννήθηκαν με της «Αστρούλας την εύγενική μορφή, με τον άγώνα της για την Αλήθεια. Το δράμ' αυτό πετά στη μέση μια ιδέα, ούτοπική ίσως στη μορφή, ως τόσο μια ιδέα, που τη χρειάζεται ή ζωή για πρόσδό της, παρασταίνει, συμβολίζει: στις σκηνές του ένα πάλεμα κοινωνικό, που οι άφορμές του κ' ή ανάγκη του υπάρχουν. Γύρω από το Στρωτό, αδύνατο άστυ

γορητήριο. Μπροστά στην όρμη του κριτικού του όχι μονάχα η ήθικη βάση των δραμάτων του δε βρήκεν έλεος, αλλά (καλή ώρα!) ούτε η τέχνη του. Τόσο που πάει να πιστέψω κανέναν πως η νεόφαν-τη κριτική έχει τα ίδια όπλα για τους πιδ μικρούς και για τους πιδ μεγάλους. Είναι μια παρηγοριά κι' αυτό, πέφτοντας κάτω απ' το μαχαίρι του άγα-πημένου μου Βρούτου, να μπορώ να ένωσω τα τε-λευταία λόγια του Καίσαρα με τα τελευταία λόγια του Σαμφών.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Υ. Γ. Δεν μου στέκει ναπολογηθώ (!) βίβαια για ζητήματα ύφους στον κριτικό μου. Μά να ζη-τάω ένας κριτικός να εірωνευθώ φράσεις και λόγια που εξεπίτηδες τὰ βάζει «σαν όμορφες κοινοτοπίες» ο συγγραφέας στα στόματα των προσώπων του και που τόσο χαρακτηρισίζουν κάποια μερικές ψυχές και μερικές καταστάσεις ψυχών, είναι μια παραγνώριση των μέσων που έχει στα χέρια του ο τεχνίτης για να φέρη το αποτέλεσμα του. Η έκφραση ενός ρο-μαντικού κοριτσιού σαν τη Μίνα δεν μπορούσε να εί-ναι η έκφραση ή δική μου. Και τα λόγια του Μάρ-κου, που είναι μια πεζή αντίθεση του Μάρθα και που επαγγέλλεται την πούληση, ενώ ο Μάρθας τη ζή, είναι λόγια ενός ξιπασμένου ρωμιού, που γύρισε απ' την Αγγλία και κάνει με τις υπερβολές του την κωμική απολογία της πρακτικότητας. Το να μιλάω κάθε πρόσωπο ενός δράματος τη δική του τη γλώσσα κι' όχι τη γλώσσα του ποιητή του, το θαρ-ρούσα προτέρημα. Ο κριτικός μου θέλει να κάνει τον συγγραφέα υπεύθυνο ακόμα και για τις άνοησίες, που μπορεί εν' ανόητο πρόσωπο να ξεστομίσει μέσα σ' ένα δράμα. Τέτοια εύθυνη, με την αλήθεια, δε θα τη βαστούσε κανένας απ' τους μεγάλους ποιη-τάδες, που τόσο όμορφα μεταφράζει ο Βασιλικός. Πολύ λιγώτερο έγω κι' η τέχνη μου. Π. Ν.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΑ ΠΑΙΓΝΙΔΙΑ

CATULLE MENDES
SERENADE

Le matin vint ingenu.
Tu m'as dit: Viens! Je suis venu
Un peu plus tard, tu m'as dit: Chantel!
J'ai chanté ta grace méchante.
Mais vint la nuit, la nuit d'été;
Tu m'as dit: Pars! Je suis resté.

Δροσοπεριχυμένη γελούσε ή αήνη,
και μοιές: «Έλα! κι' ήρθα ο ήλιος πριν να βγῇ.
Πιδ ύστερα: «Τραγουδά!» μου λές, κι' εὐθύς ἐγὼ
τις τόσες σου τις χάρες με πάθος τραγουδῶ.
Κατόπι ήρθε ή νύχτα—μια νύχτα δροσερή
Σὺ τότες μοιές: «Φεύγα!» Δὲν κούνησ' απ' ἐκεῖ.

Μ. Δ. ΦΡΑΓΚΟΥΔΗΣ

ρωμιά, που αγαπάει και θέλει τάχα την Αλήθεια, ενώ στο βάθος το έγω του μόνο θέλει,—κι' αυτού ο-στέρησε ο ποιητής, στὸ να μᾶς δώσει ζωντανὸ το χα-ρακτηρισμὸ του —παλεύει ή Ρωξάνη Καλόκαρδου με τη Στρατιωτοπούλα, ή κυρία απ' την κρατούσα τάξη, ή πιδ βαθεῖα ήθικη κατάπτωση με τον ψηλότερο πό-θο και το ευγενικό ιδανικό μιας κόρης τίμιου φτωχοῦ υπάλληλου, μάχεται ή διαφθορά με την τιμή και την αγνότητα, πολεμάει: το παραδομένο με το νέο, το καθεστώς με την ανατροπή. το τωρινὸ με το μελ-λούμενο, τέλος ή Αλήθεια με το ψέμμα. Βαρὺς ο α-γώνας, μένουν ασύντρυφες οι αλυσίδες. Νικημένη βγαίν' ή κόρη ή ευγενική και τραγικά είναι τα λό-για της: «Όχι! Όχι!... Δὲ δέχτηκε τίποτα! Δὲν άκουσα να δεχτεί τίποτα! Δὲν μπορούσε να δεχτεί τί-ποτα!...» Ο Καλόκαρδος κι' ή Ρωξάνη την κοιτά-ζουν σαστισμένα. Ο Στρατὸς κοιτάζει σκεφτικός το πάτωμα. Αλήθεια, φίλε μου Ταχιδόπουλε. Εκείνος που θα πολεμήσει για την αλήθεια, θάχει συχαθεί τη συντροφιά του Καλόκαρδου και της Ρωξάνης. Θάχει ντροπή του να τους λέη και καλημέρα ακόμα.

Με τέτοιες στιγμές, στὸν το τέλος της Β' πράξης, δὲν το πιστεύω να μᾶς συνήθισαν πολλά ντόπια δρά-ματα. Ο Ξενοπούλος ενόστειζε στις «Αλυσίδες» το

“Ο ΝΟΥΜΑΣ,”

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Για την Αθήνα Δρ. 8.— Για τις Έπαρχίες Δρ. 7.
Για το Εξωτερικό Δρ. 10.

Για τις επαρχίες δεχόμαστε και τριήμερες (2 Δρ. την τρι-μήνια) συνδρομές.

Κανόνες δε γράφεται συνδρομητής ή δε στείλει μπροστά τη συνδρομή του.

10 λεπτά το φύλλο λεπτά 10

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στα κιάσκια (Σύνταγμα, Όμόνοια) Έθν. Τράπεζα Υπ. Οικονομικών, Σταθμός Τροχίό-δρομου (Ακαδημία), Βουλή, Στ. ός υπόγειου Σιδε-ρόδρομου (Όμόνοια), στα βιβλιοπωλεία «Εστίας» Γ. Κολάρου και Σακέτου (άντικρυ στὴ Βουλή).

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Για την κυκλοφορία—Οι ραμολήδες του «Ρι-ζοσπάστη»—Γιατί βρίζεται ή Αύλη.

ΚΑΙΝΟΥΡΙΟ κρούσμα της άσυνείδητης δημοσιογραφί-κης πενταρολογίας είχαμε πάλι την περασμένη βδομάδα. Μια Αθηναϊκή φημερίδα, ο «Ταχυδρόμος», για να σηκώσει την κυκλοφορία της, που δε στεκότανε και τόσο καλά, κάθισε και σκόρπωσε μια άχρησטיστα ιστορία για κάποιο Αθηναϊκό σπῆτι, με δνόματα και με καθέκαστα και με φανόσητες λο-γής λογής, ρεζιλεύοντας έτσι μια ήλάκαιρη κοινωνία και βρίζοντας ό,τι ιερὸ και όσι. έχει κάθε σπῆτι και κάθε φα-μελιά, για να πουλήσει έκτο διακόσια φύλλα παρατάτου, — για ένα κομμάτι ψωμί δηλαδή.

Οι άλλες φημερίδες φωνάζανε — από ζούλια, φουσκά, οι περσόντες, γιατί τους έφανε τέτοιο λαχταριστό λανράκι από τα χέρια τους—, καιτοι που σκευοφανθήκανε και βριστήκανε τόσο έλεεινά καταγγείλανε τον «Ταχυδρόμο» στην Εισαγγελία, ή κοινωνία βούλωσε τη μύτη σφιχτά να μη λογοθυμήσει από τα βρόμια που εξαπολύθηκε κι ο καλός σου ο «Ταχυδρόμος» πώς θα αρρώστε ότι αντίκρι- τη γενική αιτιή κατακραυγή; Κορώθηκε ο άλγρος πύθμος πάνω στα έκατο διακόσια φύλλα του και φώναξε:

— Τι κι ήν καταγγέλλομαι για ψεύτης και ουκοφάντης και φαῖλος; Η κυκλοφορία μου διπλασιάστηκε, κι αυτό μονάχα λογαριάζω ἐγὼ!

Τὸ ξέρουμε. Την κυκλοφορία τους μοναχά λογαριάζουν, όλες οι πατριωτικές φημερίδες. Μά είναι καιρός πια θαρ-ρούμε ή κοινωνία να τους τρέψει αυτή την περίφημη κυκλι-φορία σὴς μοιές τους—ήφου ή Εισαγγελία νιώθει τα χέρια της μουδιασμένα.

★

ΤΡΙΤΟ φύλλο του «Ριζοσπάστη» —τρίτο γλέντι αθίνα-το. Καί πρώτα πρώτα ένα σπαρταριστό βραδερισμό του:

«Γνωρίζομεν τῷ κ. Υπουργῷ, φέρονει μὲν τὴν περι- κεφαλαίαν τοῦ Ἀρεως, πιθανῶς δὲ ἀγνοοῦντα...» (αΡι-ζοσπάστης, ἀριθ. 3, σελ. 2, στήλη 1).

Μὴν ξεχνάτε, ζήάνουμε, και την περίφημη δήλωσή του που δημοσιεύεται στὸ ίδιο φύλλο, 4η σελίδα, κάτω κάτω: «ὁ Ριζοσπάστης είναι ὑπὲρ τῆς καθαρειούσης και δσχημέρι βελτισιυμένης (αφέρουνι μὲν, αγνοῦντα δὲ) γλώσσας».

Ἄς είναι. Ο κ. Φλυάρετος έχει πολλά να μᾶς πει ἀ-κόμα, ἀφοῦ μάλιστα τον περιτριγυρίσανε, για συνεργάτες του, κι όλ' οι απόστρατοι Ραμολήδες και τρέχανε νὰν του σφίξουν το χέρι και να έικροτήσουν τον έθνοσωτήριο σκο-πό αὐτοῦ ἀπὲρ προστασίας τῆς θείας ήμῶν γλώσσας, ήτις ἀποτελεῖ τὴν ψυχὴν αὐτὴν τοῦ έθνους, ἀπὸ τῶν ἐπιβου-λευόντων αὐτὴ παραφρόνων μητράλοιδῶν μπερρρ!

Κ' έχει ο Θεός.

★

ΝΑ ΟΥΓΡΑΙΑΖΕΙ κατὰ της Αύλης ο Φλυάρετος με το «Ριζοσπάστη» του, το βρίσκουμε λογικώτατο. Ο Φλυάρε-τος έχει πολυκαλά, γιατί είναι αρκετά ταχυπίνης, πῶς ή Αύλη, όμα μωριστεί πουνέναν κανέναν ψευδοδημοκρατικό τον κάνει άμέσως Υπουργὸ και τον κουρελιάζει. Αὐτὸ έγινε, α θυμάστε, άλλοτε με το Λεβίδη που άστραφτε και μπουμ-πουνίξε κι όμα έγινε Υπουργὸς λουφαξ. Αὐτὸ έγινε και με τον ίδιο το Φλυάρετο μια φορά. Γλυκίχτηκε λοιπὸν ο φίλος ἀπὸ τὴν πρώτη φορά κ' ετοιμάζεται για δεύτερη. Τῶ-ρα όμως θὰ παρακλέσουμε και μεις τὴν Αύλη να μᾶς τον άφίσει κάμποσο καιρὸ το Φλυάρετο δίχως Υπουργείο για νὰν τον ἀπολάβουμε Ριζοσπάστη. Τέτια γλέντια δὲν άξίζει να σβήνουνται γλήγορα.

ΣΤΟΝ «ΕΡΓΑΤΗ» ΤΟΥ ΒΟΛΟΥ

Ἀγαπητέ μου «Εργάτη»,

Τὸ ἔρθο σου—ζυπνητήρι τοῦ 4ου φύλλου «Ευ-πνήστε όλοι» το ρούρηξ'α τίτια ἔρθο τιμία και με πόνο, βγαλμένα ἀπὸ τὰ καταβάθα της ψυχῆς και δλόδα στὴν ψυχὴ τρα... και, τίτια ἔρθο στ αλήθεια μᾶς χρειάζονται για να μᾶς ζυπνήσουνε.

Ἰσαμε τώρα οι ρήτορες τοῦ τύπου, της Βουλῆς και της πλκτείας, οι διάφοροι δηλ. δημοκῶποι κ' άεροκῶποι, κοιτάζανε πῶς να μᾶς άφιονίσουνε με τις

*) Τὸ γράμμα αὐτὸ σταλθηκε στὸν «Εργάτη» τοῦ Βό-λου και δημοσιεύτηκε μάλιστα και στὸ 6ο φύλλο του (26 τοῦ Γενάρη). Ὅπως όμως δημοσιεύτηκε κουτσουρεμένο και γεμάτο τυπογραφικὸ λάθος, σε πολλὰ μέρη θάλασανε κα-ταντίπ την έννοια και γι' αὐτὸ αναγκάζομαστε να το ξα-νατυπώσουμε σήμερα.

πιστεύω. Καί βέβαια δὲν είναι ο μόνος. Μά δὲν πι-στεύω ναμαι κι' ἐγὼ ο μόνος, που με συγκίνησε ή κραυγή της κόρης (32). Μπροστά σ' αὐτὴ ξεχνῶ το

32) Δῶ, θαρρῶ, μπορεί να τυπωθεῖ κ' ένα γράμμα τοῦ Ἑπταλήτου που χαρακτηρίζει ελλικρινὰ και φατεινὰ τις «Αλυσίδες».

Hessle,
near Hull, 6.2.08.

Ἀγαπημένο μου,

Ο,τι σηκώθηκα ἀπὸ δυὸ ὄρες διάβασμα. Μονορούφι τις πήρα τίς: «Αλυσίδες» σου, όπως ήθελα.

Εὐὸ κατόρθωσες να κάμης δικὸ σου είδος, δικὸ σου σκο-λειὸ στὸ θέατρο. Να διδάσκη, κι ως τόσο να είσαι δραμα-τικός, κι όχι ρητορικός, μήτε πάλι διαλογικός. Μεγάλη τέ-χνη αὐτὸ. Ἀφίνω που μεταχειρίζεσαι τὴ γλώσσα οὐ μάλιστα. Ἀφίνω που μιμῶσαι τὴ ζωὴ σὰν τεχνίτης.

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ με πήγες ἀπὸ τὰ χέρια και μ' έφερες ως τὸ τέλος. Τὴν είδα τὴ ζωὴ που μοῦ παρουσίασες ήλάκαιρη. Ὡς και τὴ σούπα της Στρατιδαινας τὴ μύρισα. Στὴ σκηνή που μαλόνει τάντρογυνο (Μίρος Α'), έπειτα ἐκεῖ που άλλό-ζει τὸ Δῆμο ή Ρωξάνη, καθὼς και στὸ Γ' μέρος, ἐκεῖ που ο Δῆμος πρωτόρχεται και τον πασαλείβει κολακείες ή Στρατι-δαινα,—με συνεπήρες και πήγες.

Η καταστροφή, όπως έγραφε, Γοργή και δραματική. Ἐγὼ μάταιους δὲ θάβαζα. Εὐὸ έβαλες. Δὲν έχασε τὸ δρά-μα εξαιτίας του. Τουλάχιστο συμβάλλεται με τὴν περικυκλι-σὴ της Ἀστρούλας.

Ἐκείνο που μοῦ φαίνεται βιασμένο στὸ έργο, είναι που ή

αδύνατο της σκηνῆς που κλείνουν, τὴν όμιλία δηλ. μεταξύ Ρωξάνης και Στρατῶ. Τὸ βουδὸ άγόνια της Ἀστρούλας, ίσως οί ήχοι μουσικῆς μπορούσαν μόνο να τὸν ἀποδώσουν. Οί τεχνικοίτες τάχα νάδερηκαν κι αὐτοῦ ἀνάμνηση, της Ἰντας Γκάμπλερ: Νορδηγικὴ έντελεκετουέλ κι αὐτὴ ή στιγμή: Πέστε δ.τι θέλε-τε. Ἔστω κι ως μέμνηση, τὴν προτιμῶ απ' τις νυχτε-ρινές ἀπαγωγές, ός χρώμα τοπικὸ κι ἂν έχουν τού-τες. Καί ο μπάτσος, που κλει με τὸ σκαστάρισμά του έλο τὸ δράμα, κ' ίσως νάνα: προβληματική ή αίσθη-

Ἀλήθεια, ή όριμη κ' ή γνωστική, ή δυνατὴ και ή αλύγιστη ή Αλήθεια, ήμεινε στὸ πρόσωπο και στὴν ψυχὴ ενός κορι-τσιού. Είρω γὰ; Μπορεῖ να μοῦ πῆς πολλὰ δυσκολοαπάντητα και οὐ δαδτο. Ὅμως κοιτάζε ποῖ άλλο ἀπὸ τὰ λόγια και τὰ φερσίματα της Κρύας Ἀλήθειας, δηλ. ήλιο κοριτσιότικο και μάλιστα της σειράς της δὲ μᾶς έδειξε ή Ἀστρούλα, παρὰ τον μπάτσο.

Τέτοια, θὰ μοῦ πῆς, βρίσκεις α θες πολλὰ σε κάθε δρά-μα. Πολλὸ σωστά. Τὴν οὐσία να βλέπουμε. Η οὐσία είναι πῶς μᾶς έδωσε εικόνα ήλοφάντανη τοῦ Μεγάλου Κακοῦ της πολιτικῆς μας ζωῆς. Ἐκαμε τους όχτρούς τοῦ Κακοῦ αὐ-τοῦ να το σκαίνονται ήλιο τόσο, τοὺς φίλους του να το ντρέπονται. Τί άλλο θέμε; Ἐτσι σὴν σὴν μπορεί ναμῆ ή γατριεία.

Φίλδ σε

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

παχίες και πρόστυχες φαφλαταρίες τους για να μάς γδάρουν ευκολότερα, δίχως νάν τ'ό πάροουμε μυρυνδιά. Καί τ'ό καταφίρανε. Καί σήμερα πού κάπως ξυπνήσαμε και τ'ό άφίονι τους ξεθύμανε πιά, βλέπουμε πώς μάς λείπει τ'ό τομάρι μας και βάζουμε τις φωνές. Καλό κι αυτό. Σώνει πού ξυπνήσαμε μερικοί (ας είναι κι άργά) και τ'ό καθήκο μας τώρα, τ'ό μεγάλο κ' έσ'ό, νά ξυπνήσουμε και τούς άλλους, νά ξυπνήσουμε τ'ό λαό, πού τ'ό άφίονι τ'ης δημοκρατίας τόν κρατάει ακόμα ναρκωμένο.

Νά, δ δρόμος τού «Έργατη», νά, δ δρόμος τού κάθε Έργατη τ'ης Αλήθειας. Δρόμος άγκαθίνιος, μά τίμιος, δρόμος άνηφορικός μά γιομάτος πρασινάδα στην κορφή του. Τήν πρασινάδα ξανοίγουμε, περιφρονώντας τάγκάθια και τήν άνηφοριά του. Καί θάν τ'ή φτάσουμε τήν πρασινάδα, γιατί ή νίκη δέν είναι άφραστο άγαθόν όταν τήν όρέγεται και πολεμάει για δαύτη ή Αλήθεια.

* *

Στίς στ'ήλες τού «Νουμά» δώ και δυό τρείς μήνες άνοιξε πλατιά συζήτηση για τ'ό σοσιαλιστικό ζήτημα. Σοσιαλιστάδες δικόι μας, δ Γ. Σκληρός, δ Πέτρος Βασιλικός, δ Ζαβιτζιάνας, δ Ντέλος κι δ Γιαννιός, ζώντας στην Εύρώπη και μελετώντας από σιμά τ'ή μεγάλη σοσιαλιστική κίνηση, όχι μοναχά στά βιβλία μά και στη ζωή, μάς φωνάζανε πώς δ'όί άναμορφωτικοί και στη γλώσσα και στις ιδέες πρέπει νά γίνουμε σοσιαλιστάδες για νά μπορούμε νά χτυπήσουμε άποτελεσματικά τ'ή ρουτίνα. Άλλοι δικόι μας, φωτισμένα μυκλά κι αυτοί και ψυχές φιλελεύτερες, τούς άντείπανε, ακολουθώντας τ'ή σωστή δέα πώς έμετις δ Ρωμιοί, σάν Κράτος ακόμα έφταστο και σάν Έθνος χιλισκορπισμένο, έχουμε ανάγκη από Έθνισμό πρώτα κι άρχής, κι δ Σοσιαλισμό μετά τήν όρα είναι πού μάς επιμένουν πάλι τέλεια.

Ό άγώνας εξακολουθάει στο «Νουμά» και φαίνεται πώς θα εξακολουθήσει για καιρό ακόμα, γιατί κι από τις δυό μεριές κατεβήκανε στον άγώνα πολεμιστάδες με γερές άρματωσιές. Η δική μου ή γνώμη είναι πώς μεγάλο κέρδος θα βγει άπ' αυτόν τόν άγώνα. Σοσιαλιστές και νατσιοναλιστές θα δώσουνε στο τέλος τά χέρια κ' έτσι σιγά σιγά θα γεννηθεί στην πατρίδα μας ένας καινούριος σοσιαλισμός πού νά ταιριάζει και με τήν ψυχή μας, και με τ'ή ζωή μας, και με τ'ό κλίμα μας, ακόμα και με τ'ά όνειρά μας τά εθνικά, ένα είδος νά πούμε Ρωμαϊκός σοσιαλισμός.

Πικρή όμορφιά του, νά το τ'ό νόστιμο χρώμα, πού γυρεύετε. Μιά όργη κ' ένας θυμός έγέννησε τ'ό δράμα, ένα ρωμαϊκό ξεσπάσμα τ'ό επισημαίνει. Άς είναι κατακεφαλιά στην πρόληψη, ως τ'ό θέλει δ συγγραφέας, άς είναι σφάλλαρος τ'ης όρμης τ'ης ζωής πρ'ός τήν αντίδρασή της. (Οι τεχνολάτρες δέ με μέλει άν τρώμαξαν, οι εὐαίσθητοι, οι λεπτεπίλεπτοι, οι έστέ. άς μ' αναθεματίσουν κ' έμ'ε μάζι με τόν πολεμόχαρο ποιητή τών «Αλυσίδων». Αλή η ζωηρότητα και λίγα νεύρα τά προσιμω άπ' τ'ό ραίο κούισμα, άπ' τούς Ίσκιους κι άπ' τ'ά τεργαριάσματα, άπ' τήν καλαίσθητη τ'ή νέκρα. Η ποίηση κ' ή νύκτη έσβυσε στατέλειωτο κινήγημα τού όνειρου, στη φανερική λατρεία τού ωραίου, χωρίς νά πιάνη ούτε τόν ίσκιό του. Άχαρη κι άδραση έρημιά άπ' άκρη σ' άκρη κ' ή χλόη και τ'ά γάρφαρα νερά προσμένουν. Πώς λείπουν τά καλέντα δέν πιστεύω, μά χόβολες θυσότες συμπάν αυτά και στάχτες ξεσκαλίζουν. Τ'ης ζωής τήν κραυγή δέν τήν άκούν. Πολλοί είν' οι δρόμοι πρ'ός τ'ό χλοερό λιβάδι τ'ης. Ό Ταγκέπουλος έδειξε έναν άπ' αυτούς. Οι Άστρούλες περιμένουν τώρα ταίρια τους, δ άγώνας τ'ης για τήν πρόδο τ'ης ζωής καλεϊ γενναίους συμπολεμιστάδες.

Βερολίνο

ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

ΔΑΧΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΥ 1908

4 ΜΕΓΑΛΑ ΚΕΡΔΗ ΕΞ 100,000 Δρ. 400,000			
4	»	25,000	100,000
4	»	10,000	40,000
12	»	5,000	60,000
20	»	1,000	20,000
1644	»	100	164,400
2312	»	0	113,600
4000 εν όλω κέρδη άξίας δραχμών.....			900,000

Μέχρι τ'ης πρώτης κληρώσεως (27/10 'Απριλίου 1908) θα εκδοῦναι μόνον 300,000 τετραδράχμων γραμμάτιων υπ' αριθ. 1-300,000. Μόνον οι αριθμοί οίτοι θα τεθῶσιν εντός τ'ης κληρωτίδος κατά τήν κληρωσίν ταύτην. Κατόπιν θα εκδοῦναι μονόδραχμα γραμμάτια ισχύοντα διά μίαν εκ τών τριών τελευταίων κληρώσεων, υπ' αριθ. 300,000 άχρις 1,000,000, θα προστεθῶσι δέ εντός τ'ης κληρωτίδος και οι αντίστοιχοι αριθμοί.

Γραμμάτια πωλούνται. Εις τά δημόσια ταμεία και λοιπὰς δημοσίας αρχάς, εις τάς Τραπεζάς, εις τούς σταθμάρχας και στασιάρχας τών σιδηροδρόμων, τούς διαχειριστάς τών μονοπωλίων και τά πρακτορεία τών έφημερίδων πρ'ός δραχμὰς τέσσαρας έκαστον, ισχύον διά τας τέσσαρας κληρώσεις και πρ'ός δραχμὴν μίαν έκαστον γραμμάτιον, ισχύον διά μίαν εκ τών τριών τελευταίων κληρώσεων.

Διά πᾶσαν πληροφορίαν ή ζήτησιν γραμματίων άπευθυντέον εις τ'ό Γραφείον τού Έθνικοῦ Στόλου και τών Αρχαιοτήτων, ύπουργείον Οικονομικῶν εις Αθήνας. Η πώλησις τών γραμματίων άρχεται από 1/14 'Ιανουαρίου 1908. Ο διευθύνων τμηματάρχης

Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

Πρώτα πρώτα όμως νά φωτιστουνε οι εργάτες, νά ξυπνήσουνε, νά δουνε στο πλάι τους αληθινούς και τίμιους προστάτες. Από χέρια νά γίνουν άδελφοί κι από κουκιά νά γίνουν πολίτες. Γιατί στην πατρίδα μας σήμερα δέν είναι μοναχά τ'ό Κεφάλαιο πού εκμεταλλεύεται τόν εργάτη είναι και ή Πολιτική πού τόν εκμεταλλεύεται και τίν άποχτηνώνε. Κεφάλαιο και Πολιτική δουλεύουνε σήμερα δώ άδερφωμένες για τήν άποχτήνωση τού εργάτη, για τήν εξαχρείωση τού λαού. Κορμί και ψυχή τού βυζαίνουν τά δυό αυτά τέρατα.

Τού λόγου σου τ'ό βλέπεις τ'ό Κεφάλαιο νά εκμεταλλεύεται τ'ό κορμί. Έμεις, οι δημοτικιστάδες, τ'ό βλέπουμε τ'ό Κεφάλαιο νά εκμεταλλεύεται και τήν ψυχή. Παιός άλλος από τ'ό άτιμο Κεφάλαιο συντηρεί τά σχολιά, πλερώνει τούς δασκάλους, εκπλώνει τά ήλιθια βιβλία πού στραγγουρίζουν τ'ό μυαλό τού παιδιού, πού τού ξεχαρβαλώνουν τ'ό χαρακτήρα και τ'ό προστοιμάζουν, μια και τ'ό κάνουν άνίκανο για κάθε πραχτική δουλιά, για θροφή τ'ης Πολιτικής; Δέ θ'έχε ή πατρίδα μας τόσους θεισθίρες και τόσα κοπροσκυλα τού Κεντρικού ταμείου, άν τά παιδιά τού λαού μορφωνόντουσαν σέ σχολιά άθροπινώτερα και πραχτικώτερα. Μάγρας λοιπόν τ'ης Πολιτικής είναι τ'ό Κεφάλαιο, και δίχως τ'ό μάγερα αυτό ή Πολιτική εξαχρείωση θα ψοφούσε από τήν πείνα.

* *

Κοινός λοιπόν δ άγώνας μας. Δημοτικιστάδες και σοσιαλιστάδες άδέρφια είμαστε (άπό μια άποψη πάντα) και για τ'ό ίδιο πράμα αγωνιζόμαστε. Νά ξυπνήσουμε τ'ό λαό και νάν τού δώσουμε τ'ήλευτεριά του. Έμπρός λοιπόν. Ό άγώνας μας, καθώς τ'ό φωνάζεις στο περίφημο ξέθρο σου, χρειάζεται θυσίες και μάρτυρες, δύναμη και στρατόπεδο οργανωμένο και όπλισμένο με αυταπάρηση και ζήλο και αυτοθυσία, για νά επιβάλει τ'ό Δίκαιο, τήν Αλήθεια.

Και για νά σέ καλοκαρδίσω, κλείνοντας τ'ό γράμμα μου, άκουσε τί μου γράφει τώρα τελευταία ένας σοσιαλιστής ζώντας στην Εύρώπη: «Έδω στο Β. είναι πολλοί Ρωμιοί εργάτες. Μιά μέρα μίλησα με κάμποσους. Είταν Άθηναίοι όλοι και δέν ξέρανε σκεδόν δλωσδιόλου γράμματα. Ένας, παπαδόπουλο κιάλας, δέν είξερε ότι ύπάρχει Εύαγγελιο. Είχανε λάβει όλοι μέρος στα Εύαγγελικά χωρίς νά ξέρουν. Όταν τούς εξήγησα τ'ό πράμα και τούς είπα πώς είμαι ένας από τούς μαλλιαρούς, έμειναν με άνοιχτό τ'ό στόμα. Με δέκα λόγια πείστηκαν όλοι για τ'ή

γλώσσα. Σά θέλετε δοκιμάστε κι αυτό. Θα δείτε τ'ή διαφορά από τούς άστους πού γυρεύουμε νά πείσουμε. Μιά φημερίδα λαϊκή μπορούσε νά κάμει θάματα. Είναι κοινό πού τ'ό καταχτάει κανένας δίχως ύποχώρηση καμιά».

Αυτά μου γράφει δ φίλος μου, αυτά παραδέχουμαι και γώ. Ό εργάτης θα νιώσει τόν άγώνα μας, γιατί τονε συμφέρει νάν τονε νιώσει. Και τ'ό όργανο πού θα τόν κάνει νά νιώσει τ'ό συμφέρο του, είναι ή φημερίδα ή καθημερινή. Μακάρι, «Έργατη» μου, νά σέ ιδώ μια μέρα τέτιονε, πού νά μάς βαρείς ταχτικά κάθε πρωί τ'ό ξυπνητήρι.

Αθήνα 17.1.08.

Με άδ' αριθ. 1/14

Δ. Η. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΗΣ ΚΛΕΜΜΕΝΗΣ Η ΜΑΝΝΑ

Χειμώνας κκιρός, σφύριζε δ βοριάς όζω, και τ'ό χιόνι στρεφούριζε και στρεφόντανε άπαλό κι άφρατο σέ βουνά και σέ κάμπους, σέ δρόμους και σ' όροφές.

Συμμαζεμένοι όλοι στα σπίτια τους, καθόντανε γύρω στα μαγκάλια πού έβραζε ή φασκομηλιά, και τήν περνούσανε με χωρατά και με λογις σπιτήσια γλέντια. Ψυχή δέν έβλεπε όζω. Ένα πλάσμα μονάχα φτωχό και κουρελλιασμένο, με μάτια θολά και με πρόσωπο πικραμένο, γύριζε από δώ κι από κεί, σά νά τάψηφουσε τά χιόνια.

Ποιά νά εΐταν αυτή πού πλανιότανε μέσα σέ τέτοια κακοκαιρία; Είταν ή Γιαννούλα, πού πήγανε νύχτα δυό παληκαράδες κ' έσπασαν τήν πόρτα τ'ης, και τ'ης εκλεψαν τ'ό μόνο θησαυρό, τήν κόρη τ'ης τ'ή μονακριβή, πού τ'ης έμεινε ύστερ' από τ'ή μεγάλη καταστροφή πού τ'ης έφερε δ σεισμός, και σκότωσε τόν άντρα τ'ης και τάλλα τους τά παιδιά. Μόλις πρόφταξε και βγήκε στο δρόμο τότες με τ'ό μωρό τ'ης εκείνο στην άγκυλιά. Τού κάκου πρόσμενε και τούς άλλους κατόπι τ'ης. Κανέναν άλλος δέ φάνηκε, γιατί τ'ό σπίτι τ'ης έγινε χάλιασμα. Δούλευε κατόπι ή Γιαννούλα άγάλια άγάλια ώσπου συμμαζεψε ένα σπιτάκι, πού μόλις χωρούσε μέσα μαζί με τήν κόρη τ'ης τ'ή Μανιώ.

Περάσανε χρόνια, μεγάλωσε ή Μανιώ, έγινε κοπέλλα, γιασουμί μονάχο: Ταίριασε νά γίνεται πανηγύρι όζω στην Αγία Μαρίνα, νά πᾶνε όλα τά κορίτσια, μαζί τους κ' ή Μανιώ. Κάθε καρδιάς καρύδι μαζεμένοι εκεί, με βιολιά και με λαγούτα, με τραγούδια και με χαρές. Χόρευαν όλοι κι όλες με τήν άράδα, ήρθε και τ'ης Μανιώς ή άράδα. Άμα